

Т. О. Колесникова

**ЛІЦЕНЗІЇ CREATIVE COMMONS (CC)
І ВІДКРИТІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ (OER):
ЗАПИТАННЯ ТА ВІДПОВІДІ**

Дніпро

2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Український державний університет
науки і технологій

Наукова бібліотека

Т. О. Колесникова

ЛІЦЕНЗІЇ CREATIVE COMMONS (CC) І ВІДКРИТІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ (OER): ЗАПИТАННЯ ТА ВІДПОВІДІ

Порадник для науково-педагогічних і наукових працівників,
бібліотекарів, фахівців з ІТ та інтелектуальної власності, студентів

Електронне видання

ДНІПРО
2024

УДК 004.853:378(072)
К 60

Автор-упорядник:
Т. О. Колесникова

Електронне видання

К 60 Колесникова, Т. О.

Ліцензії Creative Commons (CC) і відкриті освітні ресурси (OER): Запитання та відповіді : poradnik / авт.-упоряд. Т. О. Колесникова ; Укр. держ. ун-т науки і технологій. – Електрон. вид. – Дніпро : УДУНТ, 2024. – 37 с.

Порадник як навчально-консультативне видання містить матеріали, отримані під час підготовки і проведення всеукраїнського вебінару за участю зарубіжних спікерів “Ліцензії CC – один із механізмів формування екосистеми відкритих освітніх ресурсів в Україні”, який відбувся 9 січня 2024 р. (Дніпро, УДУНТ).

У виданні наведені запитання від учасників заходу та відповіді на них вітчизняних і зарубіжних фахівців. Порадник може бути цікавим для науково-педагогічних і наукових працівників, бібліотекарів, фахівців з ІТ та інтелектуальної власності, студентів, а також всім, хто спрямований на відкритість знань в освіті та науці.

Цей твір ліцензовано на умовах Ліцензії Creative Commons [«Attribution-NonCommercial-ShareAlike» 4.0 International \(CC BY-NC-SA 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/) («Із зазначенням авторства – Некомерційна – Поширення на тих самих умовах» 4.0 Міжнародна)

DOI 10.15802/lib.001OER.24

© Колесникова Т. О., автор-упорядник, 2024
© Укр. держ. ун-т науки і технологій

Зміст

Передмова.....	4
Вступ.....	7
Відповіді на запитання від спікерів і модератора.....	12
Заключні зауваження.....	30
Список використаних джерел.....	32

ПЕРЕДМОВА

Порадник “Ліцензії Creative Commons (CC) і відкриті освітні ресурси (OER): Запитання та відповіді” – це навчально-консультативне видання, в якому надані роз’яснення щодо теоретичних і практичних аспектів публічних Ліцензій CC та відкритих освітніх ресурсів. Видання розраховане на самостійне оволодіння темою.

Порадник створено на основі запитань від учасників всеукраїнського вебінару “Ліцензії CC – один з механізмів формування екосистеми відкрити освітніх ресурсів в Україні” та відповідей на них вітчизняними і зарубіжними фахівцями [10].

Всеукраїнський вебінар за участю зарубіжних спікерів із США та Італії [ЛІЦЕНЗІЇ CC – ОДИН З МЕХАНІЗМІВ ФОРМУВАННЯ ЕКОСИСТЕМИ ВІДКРИТИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ](#) відбувся 9 січня 2024 р. (Дніпро, Український державний університет науки і технологій) на платформі ZOOM.

Відеозаписи даного вебінару, а також інших із теми відкритих знань і OER розміщено на YouTube-каналі [наукової бібліотеки Українського державного університету науки і технологій](#).

Організатори заходу:

- [Український державний університет науки і технологій](#); [19]
- [Секція університетських бібліотек ВГО “Українська бібліотечна асоціація”](#); [16]
- [SPARC Europe & European Network of Open Education Librarians \(ENOEL\)](#) [34]

Спикери:

- **Jennryn Wetzler (JW)**, директорка з навчання та тренінгів у Creative Commons (США). Вона ефективно співпрацює з талановитими колегами з усього світу, створюючи нові партнерства та тренінги для розширення доступу до освіти, журналістики, науки та досліджень. До CC Jennryn Wetzler працювала над відкритою політикою та відкритими освітніми ресурсами (OER) в Державному департаменті США, пілотуючи використання OER для публічної дипломатії та глобального партнерства;

- **Paola Corti (PC)**, менеджерка проектів та розробниця навчальних програм у Politecnico di Milano (Міланський політехнічний університет, Італія). Вона працює над міжнародними проектами, розробкою та розвитком масових відкритих онлайн курсів (Massive open online course, MOOC), а також курсами підвищення кваліфікації для викладачів та дослідників, переважно з питань відкритої освіти та інноваційних педагогічних методик. Paola Corti також є менеджеркою спільноти відкритої освіти SPARC Europe, співпрацює з Європейською мережею бібліотекарів відкритої освіти (ENOEL); підтримує бібліотекарів у впровадженні “UNESCO Recommendations on OER” і допомагає розширенню партнерським відносин між викладачами та бібліотекарями в реалізації проектів OER. P. Corti є куратором програми ЮНЕСКО "Відкрита освіта для кращого світу” та членом Ради директорів OE Global. [ORCID](#);

- **Валентина Троцька (BT)**, кандидат юридичних наук, завідувачка сектору розпорядження авторськими та суміжними правами відділу авторського права і суміжних прав НДІ інтелектуальної власності НАПрН України. Досліджує: умови вільного використання творів з метою створення освітніх матеріалів та дистанційного навчання; практичне застосування норм законодавства, що перебувають на перетині двох прав: авторського права та права на

свободу інформації, преси; оцифрування творів з метою збереження культурної спадщини та нові положення законодавства ЄС. [Google Scholar ID](#)

Модератор:

Тетяна Колесникова (ТК), кандидат наук із соціальних комунікацій, с. н. с., директорка наукової бібліотеки Українського державного університету науки і технологій, голова Секції університетських бібліотек ВГО «Українська бібліотечна асоціація», член European Network of Open Education Librarians (ENOEL). [ORCID](#), [Google Scholar ID](#)

Даний онлайн-захід є складовою всеукраїнського Циклу вебінарів для спільнот ЗВО [“ВІДКРИТІ ЗНАННЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ: ВІДКРИТІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ”](#). [3]

Мета Циклу вебінарів: Відповідно до рішень/рекомендацій ЮНЕСКО та Євросоюзу довести можливість і необхідність долучення ЗВО України до формування екосистеми відкритих освітніх ресурсів (OER) в державі, зокрема для подолання кризи нестачі сучасного доступного освітнього контенту українською мовою та формування пулу безкоштовних, доступних, інклюзивних відкритих підручників для вищої освіти в період воєнного стану в державі.

Спікерами вебінарів є визнані закордонні й вітчизняні фахівці: викладачі, науковці, бібліотекарі, фахівці з авторського права та ІТ-технологій.

ВСТУП

Вища освіта України зазнає значних трансформацій. Сьогодні, в часи кризи найвищого рівня, яка супроводжується загрозою життю і здоров'ю людей, освітній процес у нашій державі відбувається під звуки сирен, обстрілів, вибухів. Дехто взагалі втратив можливість навчатися.

Війна і спричинена нею масова міграція українців — це один бік сучасного освітянського життя; інший бік — євроінтеграційні й глобалізаційні процеси, які, в тому числі, й надалі спрямовують нас на розуміння та активне прийняття цінностей відкритої науки і відкритої освіти.

Доступність, безбар'єрність, інклюзивність, справедливість інформаційної підтримки освітньої і наукової діяльності університетів стає надзвичайно актуальною для українців, враховуючи тисячі людей, фізично постраждалих від російської агресії, які мають бажання отримати вищу освіту, перекваліфікуватись або вдосконалити свою освіту в галузі професій, технологій і навичок.

Глобальна дорожня карта відкритості знань базується на Відкритій науці (*англ.* Open Science), Відкритих даних (*англ.* Open data), Відкритій освіті (*англ.* Open Education) і Відкритих освітніх ресурсах (*англ.* Open Educational Resources), Громадянській науці (*англ.* Citizen science) та Ліцензіях Creative Commons (*англ.* Creative Commons licenses).

В контексті poradnika “Ліцензії Creative Commons (CC) і відкриті освітні ресурси (OER): Запитання та відповіді” буде розкрито особливості, можливості та переваги Ліцензій CC і OER.

[Creative Commons \(CC\)](#) — глобальна неприбуткова організація, що має на меті збільшення кількості творчих матеріалів, доступних для використання та розповсюдження. CC дозволяє обмінюватися та повторно використовувати творчий потенціал і знання за допомогою безкоштовних юридичних інструментів [29]. Організація має філії по всьому світу, які допомагають забезпечити дію ліцензій CC на міжнародному рівні та підвищують обізнаність про роботу організації. Інструменти CC безкоштовні та мають широкий спектр охоплення. Creative Commons заснували в 2001 р. Лоуренс Лессіг (Lawrence Lessig) — професор права Стенфордського університету (США), проф. Гарольд Абелсон (Harold Abelson) — професор інженерії та інформатики на кафедрі електротехніки та комп'ютерних наук Массачусетського технологічного інституту (MIT) та Ерік Елдред (Eric Eldred) — американський видавець, засновник сайту Eldritch Press, на якому викладаються твори, що перейшли в суспільне надбання, громадський активіст.

Creative Commons разом із глобальною спільнотою CC та численними партнерами розбудовують потенціал та інфраструктуру, розробляють практичні рішення та формують нові проекти з кращого обміну спільними знаннями та активами культурної спадщини; обміну, який є контекстуальним, етичним, інклюзивним, справедливим, рівноправним, взаємним та сталим.

Організація розробила та оприлюднила декілька ліцензійних угод стосовно авторських прав, відомих як [Ліцензії Creative Commons](#) (англ. Creative Commons licenses) [9].

Ліцензії Creative Commons – стандартний спосіб, за допомогою якого автори можуть надавати іншим особам дозвіл використовувати свій контент ([Creative Commons: About CC Licenses](#)) [26].

▲ Ліцензії Creative Commons дають усім, від окремих авторів до великих установ, стандартизований спосіб надання громадськості дозволу на використання їхніх творчих робіт відповідно до закону про авторське право. З

точки зору повторного використання, наявність ліцензії Creative Commons на твір, захищений авторським правом, відповідає на запитання: “Що я можу робити з цим твором?” [26].

▲ Ліцензії Creative Commons адаптовані до юридичних систем майже 80 країн. Україна також входить до їх числа. [Creative Commons Ukraine](#) зазначає, що “...низка українських літераторів, музикантів, науковців, освітян, та інших творців контенту активно практикує вільне поширення своїх творів в Інтернеті. Вони прагнуть самі визначати міру захисту своїх творів і умови їх використання. Міжнародне законодавство про авторське право, до якого приєдналася Україна, не створює перешкод для такої діяльності” [30]. Таким чином, Закон України “Про авторське право і суміжні права” (2022) унормував використання ліцензій CC в державі [13].

Сьогодні ліцензії Creative Commons використовуються приблизно для 2,5 мільярдів творів онлайн на 9-ти мільйонах веб-сайтів.

CC продовжує роботу над перекладом тексту ліцензій 4.0 на безліч мов. Мета проєкту полягає в тому, щоб кожен у всьому світі мав повний доступ до ліцензій CC вибраною мовою.

Відкриті освітні ресурси (Open Educational Resources, OER), згідно Рекомендацій UNESCO, – це матеріали для викладання, навчання та досліджень в будь-якому форматі й на будь-якому носії (цифровому або іншому), які знаходяться в суспільному надбанні або охороняються авторським правом, видані за відкритою ліцензією, котра дозволяє безкоштовний доступ, повторне використання, перепрофілювання, адаптацію та поширення іншими способами без обмежень або з лімітованими обмеженнями. Використання відкритих технічних стандартів покращує доступ та потенціал повторного використання [36].

Термін “Open Educational Resources” (OER) був вперше введений у 2002 р. на Форумі ЮНЕСКО з відкритого програмного забезпечення (UNESCO’s Forum on Open Courseware), який також висвітлив ініціативу Массачусетського технологічного інституту (MIT) щодо публічного обміну освітніми ресурсами, тобто MIT Open CourseWare.

OER можуть включати: повні курси, модулі курсів, відкриті підручники, навчальні програми, лекції, посібники для студентів, конспекти викладання, домашні завдання, вікторини, лабораторні та аудиторні заняття, педагогічні матеріали, відео, інтерактивні матеріали, такі як симуляції чи рольові ігри, інструменти оцінювання та багато інших ресурсів, програмне забезпечення, програми (включаючи мобільні додатки) та будь-які інші інструменти, матеріали чи методи, які використовуються для підтримки доступу до знань.

Термін “OER” не є синонімом онлайн-навчання, електронного навчання або мобільного навчання. Багато OER, крім використання в цифровому форматі, також можна роздруковувати [37].

▲ Creative Commons визначає OER як матеріали для викладання, навчання та досліджень, які: або (а) перебувають у відкритому доступі, або (б) ліцензовані таким чином, що надають кожному вільний, безкоштовний і безстроковий дозвіл брати участь у діяльності “[The 5Rs of Openness](#)” (Відкритість 5R) – Retain (Зберігання), Reuse (Повторне використання), Revise (Переробка), Remix (Ремікс), Redistribute (Поширення) [33].

Розкриття особливостей дозволів у діяльності “[Відкритість 5R](#)”, за визначенням David Wiley (Девід Уайлі) [38] буде наступним.

- *Зберігання* – право створювати, володіти та контролювати копії контенту;
- *Повторне використання* – право використовувати контент у широкий спектр способів (наприклад, у класі, у навчальній групі, на веб-сайті, у відео);

- *Переробка* – право адаптувати, коригувати, модифікувати або змінювати сам контент (наприклад, перекладати контент іншою мовою);

- *Ремікс* – право поєднувати оригінальний або переглянутий контент з іншим відкритим контентом для створення чогось нового (наприклад, включення контенту в мікс);

- *Поширення* – право ділитися копіями оригінального контенту, вашими змінами або реміксами з іншими (наприклад, дарувати копію контенту другу).

Ці п'ять маркерів важливі для оцінки того, чи є матеріал OER, чи ні. Не все, що можна знайти в Інтернеті, є безкоштовним для використання, відкритим або здатним до адаптування.

▲ Існування OER неможливе без публічних ліцензій (Ліцензій CC), як пояснюється у різних документах [36-38]. Відкриті освітні ресурси (OER) можна визначити як матеріали для викладання, навчання і досліджень, котрі є у вільному доступі та мають відкриту (публічну) ліцензію, що дозволяє користувачам адаптувати, ділитися або використовувати ресурси, з обмеженнями або без обмежень.

До основних характеристик OER належить:

- ***Безкоштовність*** – ресурси можна легко знайти, завантажити та використовувати без необхідності платити за цифровий доступ;
- ***Відкритість*** – матеріали перебувають під версією ліцензії *Creative Commons* (з точки зору авторського права) або *Public Domain*, що дозволяє адаптувати, реміксувати, ділитися, зберігати та використовувати вказаний матеріал без порушення авторських прав.

Таким чином, можемо констатувати, що глобальний рух Відкритих освітніх ресурсів (OER), виданих за відкритими (публічними) ліцензіями Creative Commons, відображає суть динамічної еволюції відкритої освіти та закликає нас вчитися на досвіді минулого, користуватися сьогоденням і будувати майбутнє, де освіта буде справді відкритою, інклюзивною і справедливою для всіх.

ВІДПОВІДІ НА ЗАПИТАННЯ ВІД СПІКЕРІВ та МОДЕРАТОРА

Запитання від учасників цього онлайн заходу та відповіді фахівців на них представлено у вигляді таблиці за трьома темами: “Ліцензії Creative Commons” (блакитний колір), “Відкриті освітні ресурси (OER)” (зелений колір) і “Дотичні теми” (жовтий колір).

	Запитання	Хто відповів	Відповідь
Ліцензії Creative Commons			
1.	Чи входить Україна до держав, які юридично визнають Ліцензії СС? Якщо входить, то в якому документі це зазначено?	ТК (Тетяна Колесникова)	<p>Так, входить. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 № 2811-ІХ фактично легалізував Ліцензії СС в державі [13]. Закон набув чинності 1 січня 2023.</p> <p>У «Рекомендаціях щодо застосування вільних публічних ліцензій на використання об’єктів авторського права і суміжних прав» Міністерства економіки України [14] в розділі 2 «Використання вільних публічних ліцензій як договору приєднання з точки зору вітчизняного законодавства у сфері авторського та суміжних прав» зазначено:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Вільні публічні ліцензії за формою та змістом можна вважати договором, вираженим як публічна заява, у якій суб’єкт авторського права та (або) суміжних прав визначає умови дозволеного використання відповідних об’єктів. Звичайно такі договори є невиключною, безоплатною ліцензією, що має необмежені строк та територію дії. - Вільні публічні ліцензії на використання комп’ютерних програм (вільне програмне забезпечення) звичайно дозволяють безоплатне відтворення,

			<p>модифікацію та розповсюдження модифікованих комп'ютерних програм на умовах попередньої ліцензії (GNU GPL) або на умовах іншої ліцензії (BSD).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Вільні публічні ліцензії на використання інших творів науки, літератури і мистецтва та об'єктів суміжних прав звичайно дозволяють безоплатне використання відповідних об'єктів в особистих, освітніх та наукових цілях без комерційної мети (Creative Commons) [14]
2.	Чи є український переклад пакету ліцензій CC 4.0?	TK	<p>Так. Creative Commons Ukraine вже має завершений український переклад пакету ліцензій CC 4.0!</p> <p>На сторінці Creative Commons: UKRAINIAN TRANSLATION зазначено, що наявність пакету ліцензій українською мовою має велике значення для видимості та використання ліцензій Creative Commons у регіоні й світі. Особливо важливим це є зараз, під час російсько-української війни, коли мільйони переселенців вимушено покинули країну. Понад 30 мільйонів людей є носіями української мови, і в спільноті CC сприймається надзвичайно позитивно, що будь-хто з українців може приєднатись до спільноти користувачів публічних ліцензій.</p> <p>Міжнародна команда CC дуже вдячна членам команди CC Ukraine за досягнення цього важливого результату: Андрію Бічуку, Максиму Наумку, Ірині Кучмі та Сергію Токарю. CC Ukraine висловлює подяку за додаткову допомогу, надану в процесі публічних консультацій: Олексію Арданову та Ірині Дідушко (Державна служба інтелектуальної власності України), Микиті Полатайку (юридична фірма Sayenko Kharenko), Олексію Столяренку (Baker & McKenzie LLP) та Валентині Троцькій (НДІ інтелектуальної власності НАПрН України). Їхній внесок високо цінується та допоміг зробити українські ліцензії CC 4.0 надійним юридичним інструментом, який має широку підтримку та загальне визнання в мовній сфері [31].</p>
3.	CC проводить багато навчальних заходів, тренінгів у різних країнах, є навіть літні та зимові табори. Чи можливість стати сертифікованим	JW (Jennryn Wetzler)	<p>(укр. переклад) Так, Сертифікована програма “Creative Commons: CC Certificate” [27] пропонує поглиблені курси про ліцензії CC, відкриті практики та етос Спільноти CC. Курси складаються з лекцій, читання, вікторин, дискусій та практичних вправ для розвитку відкритих навичок слухачів.</p> <p>Наразі ми пропонуємо сертифікат CC для відкритої культури/GLAM, сертифікат CC для академічних бібліотекарів і сертифікат CC для викладачів. Курси відкриті для всіх: від студентів університетів і професіоналів початкового рівня до експертів у галузі бібліотекознавства, освіти та культурної спадщини.</p>

	тренером доступна українцям?		
4.	Термін дії Ліцензії СС?	<i>JW</i>	<p>(укр. переклад) <i>JW</i> Авторське право виникає автоматично, як тільки автор створює твір. В Україні авторське право діє 70 років за життя творця та стільки ж (70 років) після смерті автора. Так само Ліцензії СС діють протягом цього ж терміну – 70 років за життя творця та стільки ж після його смерті.</p> <p>+</p> <p><i>JW</i> своїй частині відеозапису вебінару “Ліцензії СС – один з механізмів формування екосистеми відкрити освітніх ресурсів в Україні” [10].</p>
5.	Як обрати правильно відкриту ліцензію СС ВУ при підготовці навчального курсу	<p><i>PC (Paola Corti)</i></p> <p>+</p> <p><i>TK (Тетяна Колесникова)</i></p>	<p><i>PC</i> у своїй частині відеозапису вебінару “Ліцензії СС – один з механізмів формування екосистеми відкрити освітніх ресурсів в Україні” [10].</p> <p>+</p> <p>Більш розгорнуті відповіді надано:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Щербатюк Т. Г., Колесникова Т. О. Ліцензії Creative Commons : [постер]. [20]. + - Відкрита лекція на YouTube (укр.). Щербатюк Т. Г., Колесникова Т. О. ВІДКРИТА ОСВІТА І ВІДКРИТІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ: ЛІЦЕНЗІЇ CREATIVE COMMONS. [Video] . [21]. + Creative Commons: LICENSE CHOOSER (Автоматичний вибір Ліцензії СС) [28]
6.	Чи відстежує Creative Commons твори, ліцензовані під СС?	<i>TK</i>	<p>На сторінці Creative Commons Ukraine наведено відповідь [30].</p> <p>Ні, Creative Commons не збирає контент і не відстежує ліцензовані твори. Однак, Creative Commons надає технічні засоби, які допомагають вільно шукати твори, ліцензовані під Creative Commons, і ті, щодо яких були задіяні інші юридичні інструменти. Існує багато інших пошукових сервісів, які мають подібні до нашого пошуковий механізми. «Пошук СС» — це механізм, розроблений Creative Commons, який дозволяє шукати у мережі Інтернет твори, які поширюються під ліценціями Creative Commons.</p>
7.	Які ліцензії до видання дозволяють	Всі спікерки торкались цього питання	<p><i>Т.К.</i></p> <p>Всі 6 типів ліцензій СС повідомляють про захищеність твору авторським правом та одночасно відповідають на запитання: що повторний користувач може робити з цим</p>

	запозичувати документ і розміщувати його у власних ресурсах?		<p>твором?</p> <p>Наприклад, всі ліцензії CC дозволяють відкритий доступ до документів, поширення матеріалів на будь-якому носії чи у будь-якому форматі, але різні типи ліцензій мають різні обмеження та особливі дозволи (Creative Commons: About CC Licenses)</p> <p>В той же час The CC0 Public Domain Dedication (також відома як CC Zero) — це інструмент суспільного призначення, який дозволяє авторам відмовитися від своїх авторських прав і передати свої роботи у світове суспільне надбання. CC0 дозволяє користувачам розповсюджувати, реміксувати, адаптувати та створювати нові матеріали на будь-якому носії чи у будь-якому форматі без жодних умов.</p> <p>+</p> <p><u>Щоб обрати правильно відкриту ліцензію CC BY:</u> PC у своїй частині відеозапису вебінару [10] https://www.youtube.com/watch?v=EgUHGPVCLIA</p> <p>+</p> <p>Більш розгорнуті відповіді надано:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Щербатюк Т. Г., Колесникова Т. О. Ліцензії Creative Commons : [постер]. [20] <p>+</p> <ul style="list-style-type: none"> - Відкрита лекція на YouTube (укр.). Щербатюк Т. Г., Колесникова Т. О. ВІДКРИТА ОСВІТА І ВІДКРИТІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ: ЛІЦЕНЗІЇ CREATIVE COMMONS. [Video]. [21].
8.	Як ліцензії CC корелюються з ліцензіями Open Data Commons, Public Domain, Apache License 2.0 ?	<i>JW</i>	<p>(укр. переклад) Насправді я не знайома з OER Data Commons! Чи не могли б ви поділитися посиланням на нього?</p> <p>Всі Ліцензії CC працюють в рамках авторського права. Отже, там, де CC має позначки для творів суспільного надбання, технічно ці позначки не є ліцензіями, оскільки суспільне надбання існує поза межами обмежень авторського права.</p> <p>Існують аналогічні правові інструменти, такі як Open Data Commons для даних та Apache License 2.0 для програмного забезпечення, які працюють подібно до ліцензій CC! Ми зазвичай рекомендуємо людям використовувати відкриті ліцензії на програмне забезпечення, такі як ліцензія Apache для програм, а не ліцензії CC.</p>
9.	Ліцензії CC – це ще один крок до комерціалізації наукових	<i>BT</i>	<p>Ліцензії CC переважно є безкоштовними. Хоча застосування умови про заборону комерційного використання може розглядатися як вимога оплатного використання.</p> <p>Погоджуюсь, що слово "відкритий" не зовсім підходить до таких ліцензій. Термін, який передбачено у законодавстві України – "публічні ліцензії" – є більш вдалим поняттям.</p>

	результатів досліджень. Чи не здається Вам, що саме поняття "відкритий" повністю нівелюється в зазначеному контексті?		
10.	Питання щодо поширення умов ліцензій CC на похідні твори у форматі Баз даних. Зараз природничі науки стрімко трансформуються та активно використовують "Big Data" як твори у форматі цифрових баз даних. В Україні поступово формується дивна практика: коли автор створює нову базу даних (похідний твір) на основі іншої бази даних (яка розповсюджувала на умовах	<i>JW</i>	<p>(укр. переклад) <i>JW</i>: Ось чудовий підсумок деяких міркувань про застосування ліцензій Creative Commons щодо інформації та баз даних [24] Це сайт CC: Data. Якщо ліцензії CC застосовані до будь-якої роботи (бази даних чи іншої), важливо дотримуватися вимог ліцензованої роботи. Якщо хтось створює похідну роботу на основі бази даних під ліцензією CC, він все одно має юридичне зобов'язання дотримуватися вимог оригінальної роботи під ліцензією CC. + Більш розгорнута відповідь <i>JW</i> у її частині відеозапису вебінару https://www.youtube.com/watch?v=EgUHGPVCLIA</p>

<p>ліцензії "CC"). І іноді під час цього процесу "забувають" вказати авторів першої бази даних. Ця проблема існує в академічному та урядовому середовищі в Україні. Мені цікаво почути думку: як використовувати ліцензії CC для творів у форматі баз даних</p>		
<p>11. Як проходить процес придбання?</p>	<p>ТК</p>	<p>Ви маєте на увазі придбання ліцензій чи OER? Втім і те, і те – безкоштовно, без проблем, але з уважністю та обережністю! Знаходите, вивчаєте, обираєте і користуєтесь, повідомивши про свій вибір ліцензії! Наприклад, сторінка на сайті Ліцензії CC (Creative Commons: About CC Licenses), повідомляє, що CC-ліцензувати вашу роботу просто. Все, що вам потрібно зробити, це вибрати ліцензію CC, яка відповідає вашим потребам, а потім повідомити про свій вибір у спосіб, який буде зрозумілим людям, котрі стикаються з вашою роботою. У рамках цього повідомлення ви повинні включити посилання на вибрану вами ліцензію. Це може бути зроблено двома шляхами. По-перше, як простий текст із зазначенням ліцензії та посиланням на неї в повідомленні про авторські права, наприклад: © 2019. Ця робота доступна під відкритою ліцензією через CC BY 4.0 . По-друге, як більш складний спосіб, – вставити інформацію про ліцензію на ваш веб-сайт за допомогою HTML-коду, пов'язаного з конкретною ліцензією. Використовуйте засіб вибору ліцензії CC (Creative Commons: LICENSE CHOOSER), щоб отримати відповідний HTML-код [28]. +</p>

			<p><i>PC</i> у своїй частині відеозапису вебінару https://www.youtube.com/watch?v=EgUHGPVCLIA + Більш розгорнуті відповіді надано: - Щербатюк Т. Г., Колесникова Т. О. Ліцензії Creative Commons : [постер]. [20] + - Відкрита лекція на YouTube (укр.). Щербатюк Т. Г., Колесникова Т. О. ВІДКРИТА ОСВІТА І ВІДКРИТІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ: ЛІЦЕНЗІЇ CREATIVE COMMONS. [Video]. [21]. + Знайти і обрати потрібний OER безкоштовно можна в різних системах. Наприклад, достатньо великий перелік систем представлено на сайті наукової бібліотеки УДУНТ: Наукова бібліотека УДУНТ: Відкриті освітні ресурси іноземною мовою [12]</p>
12.	Які ліцензії рекомендують для дослідницьких даних?	<i>JW</i>	<p>(укр. переклад) <i>JW</i>. Існують правові інструменти, такі як Open Data Commons для даних та Apache License 2.0 для програмного забезпечення, які працюють подібно до ліцензій CC! Ми зазвичай рекомендуємо людям використовувати відкриті ліцензії на програмне забезпечення, такі як ліцензія Apache для програм, а не ліцензії CC.</p>
13.	Який механізм отримання ліцензії CC науковцями університету	<i>TK PC</i>	<p>Все дуже просто! - Заходите на сайт CC або звертаєтесь за допомогою до своєї університетської бібліотеки, - Обираєте відповідну ліцензію - Вказуйте її в своєму творі з посиланням на вибрану вами ліцензію. Creative Commons: About CC Licenses. [26] + <i>PC</i> у своїй частині відеозапису вебінару https://www.youtube.com/watch?v=EgUHGPVCLIA + Інструмент LICENSE CHOOSER (Вибір ліцензії) на сайті CC [28]. + Більш розгорнуті відповіді надано: - Щербатюк Т. Г., Колесникова Т. О. Ліцензії Creative Commons : [постер] [20]. + </p>

			<p>- Відкрита лекція на YouTube (укр.). Щербатюк Т. Г., Колесникова Т. О. ВІДКРИТА ОСВІТА І ВІДКРИТІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ: ЛІЦЕНЗІЇ CREATIVE COMMONS. [Video] [21].</p>
14.	<p>Чи можу я сам застосувати ліцензію Creative Commons до свого твору? Чи є відповідний механізм для друкованого видання?</p>	ТК	<p>На сторінці Creative Commons Ukraine [30] надано розгорнуту відповідь щодо Вашого та аналогічних запитань:</p> <p>Для свого твору у мережі: оберіть ліцензію, яка більш підходить для Вашого твору в «обирачі ліцензії» Creative Commons, потім слідуйте інструкціям, як вставити HTML код. Код автоматично генерує кнопку ліцензії CC та підтверджує, що матеріал розповсюджується під ліцензією Creative Commons. Якщо ви ліцензуєте тільки частину твору (наприклад, якщо ви ліцензували під Creative Commons лише відеоряд у відеозаписі, а пісню ліцензували під іншою ліцензією), переконайтесь, що Ви зазначили, яку саме частину Ви ліцензували під Creative Commons. HTML код також буде включати мета-інформацію, яка дозволяє пошуковими системам виявляти твір.</p> <p>Для оффлайн-твору: визначтеся, яку саме ліцензію Ви бажаєте застосувати до Вашого твору та (а): помітьте його як «Цей твір було ліцензовано ліцензією Creative Commons [вставте опис яка сама ліцензія]. Щоб подивитись копію ліцензії, завітайте до [вставте лінк]; або (б) вставте запропоновану кнопку ліцензії та те ж твердження і URL посилання.</p> <p>Для інших платформ: Багато медіа-платформ, таких як Flickr, YouTube, або SoundCloud мають вбудований механізм ліцензування Creative Commons, який дозволяє користувачам застосовувати ліцензії Creative Commons до своїх творів. Користь від використання цього функціоналу в тому, що він дозволяє користувачам знайти цей контент через пошукові системи цієї платформи. Якщо платформа, на яку ви завантажуєте свій контент, не підтримує ліцензування під Creative Commons, Ви все одно можете ідентифікувати свої твори у текстовому описі під Вашим контентом.</p> <p><u>Юридично, усі ці три варіанти рівні</u>. Існує тільки одна різниця між оффлайн- та онлайн маркування твору — це мета-інформація, яка дозволяє знайти твір через онлайн пошукові системи.</p>
15.	<p>Чи є зв'язок між вибором стратегій</p>	ТК	<p>Так, зв'язок є безпосередній. Думаю, що він є багатоаспектним:</p> <p>- це про відкритість та доступність ресурсів і послуг, особливо для людей з обмеженими</p>

	ліцензування та поняттям «справедливість» у науковій та освітній екосистемах?		<p>можливостями;</p> <ul style="list-style-type: none"> - це про соціоетичні трансформації у забезпеченні рівних прав та можливостей; - це про різноманіття текстових і нетекстових документів та можливість їх багаторазового використання будь-якою особою; - це про інклюзію як процес реального включення людей з інвалідністю в освітнє та наукове життя; - це про надання контенту в альтернативних форматах і розширення можливостей користувачів робити усвідомлений вибір; - це про довгостроковість збереження; - це про волонтерство / інтелектуальне благодійництво тощо
16.	<p>В законі визначено Публічну ліцензію. Публічна ліцензія видається шляхом оприлюднення її умов разом з наданням можливості дистанційного ознайомлення з відповідним об'єктом авторського права або об'єктом суміжних прав необмеженому колу осіб з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем. Ви</p>	ВТ	<p>В. Троцька: Мова йде про паперові примірники, які можуть бути також розміщені в електронному вигляді під публічною ліцензією, ознайомитися з якою можливо дистанційно</p>

	сказали, що публічні ліцензії можуть застосовуватись і до друкованого видання. Яким чином в такому випадку забезпечується дистанційне ознайомлення одночасне і далі по тексту.		
17.	Часто бачу на одному виданні зазначають одночасно дві ліцензії: копірайт і Creative Commons. На мою не професійну думку (оскільки я не юрист), ці дві ліцензії взаємовиключні. Оскільки копірайт каже, що "всі права застережені", і ви повинні звернутися до правовласника, якщо хочете будь-	<p>BT</p> <p>+</p> <p>JW</p> <p>+</p> <p>TK</p>	<p>В. Троцька: Знак копірайт інформує про суб'єкта, якому належать майнові права. Ліцензії – це дозволи, які надають такі суб'єкти для використання твору на певних умовах.</p> <p>+</p> <p>Jennryn Wetzler. На перший погляд може здатись, що ці два концепти, ці два символи протирічать один одному, але це НЕ так. СС-ліцензії НЕ заперечують право власності, а навпаки – пояснюють, які дозволи надає автор/власник іншим особам щодо дій з цим об'єктом, який залишається у власності автора-творця.</p> <p>Більш розширена відповідь Jennryn Wetzler – у її частині відеозапису вебінару https://www.youtube.com/watch?v=EgUHGPVCLIA</p> <p>+</p> <p>Тетяна Колесникова: Знак копірайту є цілком сумісним із знаком на певну ліцензію СС. СС-ліцензія не скасовує і не заміщує копірайт/авторське право, а лише пояснює респіті світу, що саме автор/власник копірайту дозволяє робити з його твором. І цей дозвіл поширюється на всіх охочих скористатись ним і не потребує щоразового запитування у автора.</p> <p>Відкрита лекція на YouTube (укр.):</p>

	що робити з цим об'єктом. Якщо ми зазначаємо СС, то копірайт є зайвим. Якщо це не так, то прошу роз'яснити.		Колесникова Т. О., Щербатюк Т. Г. ВІДКРИТА ОСВІТА І ВІДКРИТІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ: Оформлення цитувань та елементів вихідної інформації у відкритому підручнику як першоджерелі [8].
Відкриті освітні ресурси (OER)			
18.	Якщо установа – приватний ЗВО, але некомерційний. У випадку, коли створюються OER цим закладом, а також використовуються ресурси під СС ліцензіями, то чи це означає, що ми не можемо використовувати твори, які мають атрибут NC? Чи потрібно звертатись у такому випадку до власників прав за дозволом?	BT	В. Троцька: Для приватних закладів – це не просте питання. Важливо, щоб діяльність вашого закладу була неприбутковою. Якщо є сумнів, краще використовувати твори, розміщені під публічними ліцензіями, що не мають атрибут NC.
19.	Які механізми подолання кризи нестачі сучасного	TK	- Покращення обізнаності освітян щодо переваг і можливостей відкритих освітніх ресурсів (OER) та їх адвокація; - Політика ЗВО (чи пілотний проєкт) щодо прийняття й використання в освітньому

	доступного освітнього контенту українською мовою та формування пулу безкоштовних, доступних, інклюзивних відкритих підручників для вищої освіти в період воєнного стану в державі?		<p>процесі існуючих OER (текстових і нетекстових);</p> <ul style="list-style-type: none"> - Політика ЗВО (чи пілотний проєкт) щодо створення нових OER, в т.ч. завдяки адаптації/мікшуванню, а також поширення OER; - Визначення онлайн платформи як єдиної точки доступу для розміщення й зберігання текстових і нетекстових OER українською мовою. <p>Наприклад, цифрові OER (відкриті підручники, постери, презентації, відео лекції), створені академічною спільнотою Українського державного університету науки і технологій (УДУНТ), розміщені:</p> <ul style="list-style-type: none"> - В університетському репозитарії CRUST (текстові OER) : Репозитарій CRUST: Відкриті освітні ресурси [15] - на глобальній платформі OERSI (Open Educational Resources Search Index) і TIB AV-Portal від Leibniz Information Centre for Science and Technology and Leibniz University Hannover Library (TIB), Німеччина. (На 20.01.2024 р. розміщено 30 текстових ресурсів, створених викладачами і бібліотекарями УДУНТ) <p>https://oersi.org/resources?sourceOrganization=%5B%22Ukrainian+State+University+of+Science+and+Technologies%22%5D&results=2</p>
20.	Відкриті освітні ресурси в Україні	ТК	<p>Ми лише на початку шляху. Втім окремі практики вже є.</p> <p>А. Артюхов:</p> <ul style="list-style-type: none"> - презентація: Артюхов А. С. Відкриті освітні ресурси: чи все безкоштовне можна "присвоїти" собі? [1]. - доповідь: Артюхов А. С. Відкриті освітні ресурси: чи все безкоштовне можна "присвоїти" собі? [відео] [2]. <p>+</p> <p>Т. Колесникова:</p> <ul style="list-style-type: none"> - презентація: Колесникова Т. О. OER: Інформаційна підтримка освіти і науки в кризовий час : [5] - оглядова доповідь Т. Колесникової на Вебінарі №1 “OER: Інформаційна підтримка освіти і науки в кризовий час” : [відео] [6].
21.	Які є стимули та моделі підтримки викладачів для їх долучення до	ТК	<p>Зарубіжний досвід:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Державні гранти надаються викладачам, бібліотекам і бібліотекарям; - Гранти університетів, зокрема гранти від бібліотек, які скорочують бюджети на придбання друкованих видань або невиправдано високих цін на доступи до комерційних

	<p>використання в навчальному процесі вже існуючих OER або створення (як першоджерела чи адаптації) власних OER, наприклад, відкритих підручників</p>		<p>баз даних. Перевага надається проектам, які спрямовані на формування пулів підручників, здатних охоплювати більшу кількість студентів, або з новітніх дисциплін:</p> <ul style="list-style-type: none"> - CREATE (створення підручника як «першоджерела») – від \$3000 до \$20,000 (значний проєкт з великою кількістю учасників). - ADAPT / REMIX (створення підручника шляхом адаптації або реміксу) – до \$2000. - ADOPT (прийняття вже існуючих відкритих підручників для використання в своїх дисциплінах) – \$500 <p>- <u>Авансові платежі авторам</u> для розробки ресурсів, які потім стають відкрито ліцензованими;</p> <p>- <u>“Непрямі грошові” заохочення</u> включають в себе час для викладання курсу, навчально-методичну роботу або визнання OER як внеску у збереження посади та просування по службі;</p> <p>- <u>Офіційне визнання</u> (надання додаткових балів) під час оцінювання викладачів, шляхом інтеграції діяльності, пов’язаної з OER, у критерії оцінювання викладачів. Також практикується така модель підтримки як підвищення кваліфікації викладача за створення відкритого підручника;</p> <p>- <u>Вшанування Героїв Відкритості</u> (створення відео чи статей, творчі вечори з авторами);</p> <p>- <u>Волонтерство / інтелектуальне благодійництво.</u></p> <p>В Україні маємо поки що невеликий досвід створення відкритих підручників та відкритих онлайн лекцій як:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>Навчально-методична робота</u> (друга половина дня); - <u>Волонтерство / інтелектуальне благодійництво;</u> - <u>Частина грантового проєкту.</u>
22.	<p>Які аргументи є найбільш дієвими для викладачів ЗВО й всіх освітян в прийнятті та адаптації OER?</p>	<p>ТК</p>	<p>Аргументи для України – це сприяння подоланню трьох великих викликів в організації інформаційної підтримки освітньо-наукової діяльності ЗВО під час кризи найвищого рівня. <u>По-перше</u>, нестачі сучасної текстової навчальної літератури (підручників, навчальних посібників тощо), відео- та аудіо ресурсів для вищої освіти, в т.ч. для дистанційного, змішаного чи онлайн навчання. <u>По-друге</u>, доступності електронних видань (в т.ч. відкритих підручників), їх інклюзивності, безбар’єрності для будь-кого (в т.ч. враховуючи зростаючу кількість постраждалих осіб в результаті російської агресії, які захочуть отримати освіту, підвищити кваліфікацію та інш.). <u>По-третє</u>, подоланні тривалого системного лінгвоциду української мови в освітніх ресурсах (в т.ч.</p>

			<p>підручниках) для ЗВО, зокрема, в друкованих і цифрових колекціях бібліотек. +</p> <p>Аргументи, що використовуються за кордоном: Укр. версія: European Network of Open Education Librarians. (2022). An ENOEL Toolkit: Open Education Benefits. (Нижній рядок у списку європейських мов). [32]</p> <p>В даному документі виокремлено ПЕРЕВАГИ для викладачів, студентів, університетів, для всіх спільнот. Наприклад, переваги для ВИКЛАДАЧІВ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Завдяки <u>дозволам ліцензії CC на адаптацію</u> викладачі можуть налаштувати OER, створюючи найкраще поєднання матеріалів курсу для кожного навчального досвіду, постійно покращуючи якість OER; - <u>Зменшення навантаження</u>: викладачам не потрібно щоразу “винаходити велосипед”, бо вони можуть повторно використовувати те, що вже є, при цьому економлячи час; - <u>Забезпечення відкритої педагогіки</u>: за допомогою OER студенти глибоко залучені до навчального процесу та створення навчальних матеріалів, по суті, стаючи їх співтворцями, під керівництвом викладача; - <u>Покращення репутації</u>: якісні OER покращують репутацію викладача на місцевому та глобальному рівнях, пропонуючи водночас нові можливості для співпраці з колегами по всьому світу; - <u>Натхнення</u>: OER – це спосіб отримати нові ідеї; - <u>Виховання активних підходів</u>: викладачі можуть розробляти різноманітні практичні стратегії для підтримки досвіду навчання на практиці на основі реміксу / адаптації OER; - <u>Сприяння співробітництву</u>: зворотний зв’язок між колегами, співпраця студентів та участь експертів збільшуються, і вони збагачують можливості викладачів завдяки процесу, який забезпечується відкритими ліцензіями; - <u>Підтримання інновацій</u>: OER пропонують можливості для покращення якості викладання та навчальних матеріалів, дозволяючи іншим використовувати їх і надавати конструктивний зворотний зв’язок; - <u>Забезпечення спадковості</u>: процес повторного використання, який ініційований OER, триває навіть після вилучення з обігу.
23.	Підвищення кваліфікації бібліотекарів-	ТК	Для всіх освітян, в т.ч. працівників бібліотек, з метою покращення обізнаності та підвищення кваліфікації науковою бібліотекою УДУНТ створено серію відкритих відео лекцій “Відкрита освіта і відкриті освітні ресурси. Важливість для української вищої

	бібліографів з OER		<p>освіти” (на 01.03.2024 р. – 6 лекцій) https://www.youtube.com/playlist?list=PL5JyULThzcTTIgWcJh6Um-TIDeTbpG34d + Науковою бібліотекою УДУНТ та Секцією університетських бібліотек УБА організовано та проводиться за участю зарубіжних і вітчизняних фахівці Цикл вебінарів для спільнот ЗВО “Відкриті знання в університетах України: відкриті освітні ресурси : цикл вебінарів для спільнот закладів вищої освіти України” [3]. + Для покращення обізнаності бібліотекарів і викладачів можна використати сертифікований безкоштовний онлайн-курс від Politecnico di Milano (PoliMI): MOOC “Using Open Educational Resources in Teaching”, який фахівці наукової бібліотеки УДУНТ адаптували українською мовою https://www.pok.polimi.it/. Курс буде доступним в квітні 2024 р. Зараз відбувається технічне перенесення MOOC на оновлену Moodle-платформу PoliMI. Після проходження курсу та наявності сертифікату від PoliMI Ви можете отримати також сертифікат від Українського державного університету науки і технологій (українською).</p>
24.	Які умови залучення університетських бібліотек до формування екосистеми відкритих освітніх ресурсів (OER), можливо надання фіндопомоги, комп’ютерного і програмного забезпечення університетським бібліотекам?	ТК	<p>Україна робить перші кроки в напрямі OER. Відповідно і бібліотеки університетів також. Зарубіжні заклади освіти, як правило, йдуть трьома шляхами з розробки й прийняття відповідної політики: на національному рівні, на рівні інституцій і пілотні партнерські проекти “викладачі-бібліотекарі”.</p> <p>Розпочинати, згідно практикам зарубіжних бібліотек, потрібно: <u>по-перше</u>, з обізнаності самих бібліотекарів в цьому питанні; <u>по-друге</u>, створенні на сайті своєї бібліотеки відповідного блоку щодо OER (наприклад, https://library.ust.edu.ua/uk/page/OER ; <u>по-третє</u>, адвокації OER серед викладачів своїх університетів; <u>по-четверте</u>, на практиці уможливити включення, наприклад, вже існуючих як OER відкритих підручників чи відкритих відео лекцій до силабусів викладачів ЗВО; по-п’яте та інше – вже потім... Не думаю, що для реалізації цих кроків потрібно додаткове фінансування чи особливе комп’ютерне і програмне забезпечення. Для покращення обізнаності бібліотекарів і викладачів можна використати сертифікований безкоштовний онлайн-курс від Politecnico di Milano (PoliMI): MOOC “Using Open Educational Resources in Teaching”, який фахівці наукової бібліотеки</p>

			<p>УДУНТ адаптували українською мовою https://www.pok.polimi.it/. Курс буде доступним в квітні 2024 р. Зараз відбувається технічне перенесення MOOC на оновлену Moodle-платформу PoliMI. Після проходження курсу та наявності сертифікату від PoliMI Ви можете отримати також сертифікат від Українського державного університету науки і технологій (українською).</p>
25.	<p>Чому про OER необхідно знати викладачеві? Яку користь я можу отримати від цього як викладач англійської мови?</p>	<p>PC +</p> <p>TK</p>	<p>PC у своїй частині відеозапису вебінару https://www.youtube.com/watch?v=EgUHGPVCLIA +</p> <p>Про переваги OER, в т.ч. для викладачів: А. Артюхов: - презентація: Артюхов А. Є. Відкриті освітні ресурси: чи все безкоштовне можна "присвоїти" собі? [1] - доповідь: Артюхов А. Є. Відкриті освітні ресурси: чи все безкоштовне можна "присвоїти" собі? [відео] [2] +</p> <p>Т. Колесникова: - презентація: Колесникова Т. О. OER: Інформаційна підтримка освіти і науки в кризовий час : [5] - оглядова доповідь Т. Колесникової на Вебінарі №1 “OER: Інформаційна підтримка освіти і науки в кризовий час” : [відео] [6] Переваги OER – в їх корисності та можливостях: для студентів (в т.ч. з особливими потребами), для викладачів, для університетів, для всіх (суспільства)... Наприклад, скорочуючи час, Ви можете взяти частину з будь якого вже існуючого іншомовного OER (формату фото, аудіо, відео, тексту – на все це є свої системи розміщення відкритих ресурсів) та додати її до свого твору, який Ви створюєте або оновлюєте. Ви не тільки скоротите час на створення креативного та якісного матеріалу для своїх студентів, а також будете мати як автор (упорядник) в своєму публікаційному портфелі ще один найсучасніший твір. Ваш рейтинг у виші, безумовно, покращиться. Але не забувайте про обов’язкове цитування в своєму творі авторів першоджерела! +</p> <p>Укр. версія: European Network of Open Education Librarians. (2022). An ENOEL Toolkit: Open Education Benefits. (Нижній рядок у списку європейських мов) [32] +</p>

			<p>OER – це матеріали для викладання, навчання та досліджень, які або (а) є суспільним надбанням, або (б) ліцензовані таким чином, що надають кожному вільний і безстроковий дозвіл брати участь у діяльності 5R: retain (зберігати), reuse (повторно використовувати), revise (переглядати/адаптувати), remix (реміксувати), redistribute (розповсюджувати)</p> <p>Наукова бібліотека УДУНТ: Відкриті освітні ресурси</p>
26.	<p>Відкриті освітні ресурси для науковців медичних вузів. Долучення медичних вузів до формування екосистеми відкритих освітніх ресурсів</p>	<p>Всі спікерки торкалися цього питання, яке стосується будь-якої галузі знань, в т.ч. медицини + Укр. фахівці Тетяна Щербатюк та Тетяна Колесникова</p>	<p>Більш розгорнуті відповіді надано:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Відкрита лекція на YouTube (укр.): Щербатюк Т. Г., Колесникова Т. О. ВІДКРИТА ОСВІТА І ВІДКРИТІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ: ефективні стратегії пошуку відкритих освітніх ресурсів. [Video]. [22] - Лінки на сайти різних OER-систем: https://library.ust.edu.ua/uk/page/OER_foreign_language - В т.ч. ресурси за медичною галуззю: https://pressbooks.directory/?collec=Healthcare ; https://open.umn.edu/opentextbooks/subjects/medicine
Дотичні теми			
	<p>Чи можливо використання контенту, згенерованого штучним інтелектом (наприклад, Chat GPT) в освітній та науковій діяльності?</p>	<p>BT</p>	<p>В. Троцька: Так, можливо, але на певних умовах. Детальніше в моїй частині вебінару: Відео: https://www.youtube.com/watch?v=EgUHGPVCLIA [18] + Презентація: Троцька В. М. Відкриті освітні ресурси та авторське право. [17]</p>

28.	Чи потрібно (чи є така необхідність) оформлювати авторське право на посібники, статті, методичні рекомендації та який зиск можуть мати автори від цього.	ВТ	<p>В. Троцька: Якщо мова йде про реєстрацію авторського права на твір, то така реєстрація не є обов'язковою, але доречною у випадках коли, наприклад, авторські освітні матеріали використовуються іншими без дозволу автора (правовласника).</p> <p>У таких випадках свідоцтво про реєстрацію авторського права може бути доказом належності майнових прав, факту і дати опублікування.</p>
29.	Покращення освітнього простору для роботи з обдарованою молоддю в аспекті OER	ТК	<p>Якщо Ви маєте на увазі включення креативних студентів в процеси створення різноманітних OER, в т.ч. для розвитку їх особистого творчого потенціалу, то це за кордоном постійна практика.</p> <p>Наприклад, відкритий посібник Elizabeth Mays (Ed.) “A Guide to Making Open Textbooks with Students” (Посібник із створення відкритих підручників зі студентами) [35] для викладачів, зацікавлених у практикуванні відкритої педагогіки шляхом залучення студентів до створення відкритих підручників, допоміжних матеріалів чи інших відкритих освітніх ресурсів.</p> <p>Створення таких ресурсів відточує у студентів навички дослідження, письма, редагування, командної роботи, цифрової грамотності та розвитку спільно творчості, що посилює відчуття причетності до спільноти свого університету. Для прикладу, рекомендую статтю: Cox, Glenda. (2024). Student Co-Creation of Open Textbooks: Reflections on Power Dynamics and Building a Sense of Belonging in Higher Education. [25].</p> <p>Також може бути корисною стаття : Armellini, A., Teixeira Antunes, V., & Howe, R. (2021). Student perspectives on learning experiences in a higher education active blended learning context [23].</p> <p>Таку можливість в Україні я (як викладач і директор наукової бібліотеки) розглядаю у відкритій відео лекції “Відкрита освіта і відкриті освітні ресурси: Підручники” [7].</p>
30.	У збірниках видавці розміщують	ТК	<p>Це стосується політики в кожному ЗВО і науковій установі.</p> <p>Як правило, на сайтах комерційних видавництв наводяться такі застереження. До того ж існує практика договорів між авторами та видавцями.</p>

<p>застереження щодо поширення текстів та вказівку, що треба отримати на це дозвіл. У якому вигляді має бути дозвіл і хто й протягом якого часу має зберігати такий дозвіл?</p>		<p>Ви можете звернутись до видавців із проханням про дозвіл на поширення твору за формою, яка практикується у Вашому ЗВО. Наприклад, для розміщення в репозитарії ЗВО академічної роботи, де співавтором є викладачем чи науковцем цього закладу, а збірник не є виданням під публічною ліцензією (CC), то Вам, можливо, доцільно мати тристоронній Авторський договір: Університет (в особі уповноваженого за адміністрування репозитарію) – Автор – Видавець. В тристоронньому договорі може бути вказано термін зберігання дозволів в ЗВО чи іншій науковій установі. Якщо ж видавцем збірника є Ваш ЗВО чи інша установа, які підтримують політику відкритості знань, то ситуація набагато простіша. Якщо ЗВО має Свідоцтво суб'єкта видавничої справи, власне видавництво (редакційно-видавничий відділ/сектор), то він є власником оригінал-макету видання. Щодо місця зберігання дозволів – питання внутрішнє.</p>
---	--	---

ЗАКЛЮЧНІ ЗАУВАЖЕННЯ

Завдяки сучасним цифровим технологіям, особливо мережевим, будь-яка особа може копіювати та поширювати творчі роботи. Але закони про авторське право різних країн ще не повністю адаптувалися до цієї нової реальності, в якій ми живемо і ділимося контентом. Creative Commons була заснована, щоб допомогти будь-кому і будь-де реалізувати весь потенціал Інтернету, надаючи авторам/творцям більше контролю над тим, як законно поширювати і використовувати творчі роботи.

Україна, прийнявши новий Закон “Про авторське право і суміжні права” (2022), зробила крок до ширшого використання нашої спільної культури та колективних знань.

На основі аналізу зарубіжного досвіду, окремих пілотних проєктів ЗВО України та з урахуванням положень Закону України “Про авторське право і суміжні права” (2022) можна зробити висновки, що для **формування в Україні екосистеми Відкритих освітніх ресурсів (OER)** необхідним є наявність чотирьох елементів (передумов):

- ▲ **Обізнані користувачі та творці:** поінформованість про переваги і можливості OER;
- ▲ **Вмотивовані творці та користувачі:** мотивація до використання та створення OER;
- ▲ **Контент:** доступний, різноманітний, безбар'єрний, інклюзивний контент OER та інструменти для його пошуку, використання та адаптації / реміксу;
- ▲ **Контекст:** підтримка освітньо-наукових спільнот (включно з керівниками, гарантами ОП, спонсорами, меценатами, патронами та іншими стейкхолдерами), на мікро- і макрорівнях та системна підтримка, що сприятиме збереженню OER, їх вільному використанню, адаптації та розповсюдженню будь-якою особою.

Бібліотеки були створені людством для забезпечення доступу до писемних джерел інформації, до книг в той час, коли володіння ними було неможливим. Зараз право власності цілком можливе, але вартість підручників зростає до такої міри, що заклади освіти в усьому світі намагаються переконати студентів повернутися до осучасненої моделі доступу [39].

Прагнення соціальної справедливості – частина місії бібліотек. Тож, можливість усунення системної нерівності в освіті шляхом заохочення ефективного, інклюзивного та справедливого доступу до якісних академічних ресурсів мотивує бібліотекарів постійно шукати нові шляхи та ініціювати нові проєкти.

Активне включення української освітянської спільноти, в т.ч. бібліотек в процесі адвокації OER сприяє подоланню трьох великих викликів в організації інформаційної підтримки освітньо-наукової діяльності ЗВО України під час кризи найвищого рівня. По-перше, нестачі сучасних підручників для вищої освіти, в т.ч. для дистанційного, змішаного чи онлайн навчання. По-друге, доступності електронних відкритих підручників, їх інклюзивності,

безбар'єрності для будь-кого. По-третє, подоланні тривалого системного лінгвоциду української мови в підручниках та інших освітніх ресурсах для ЗВО, зокрема, в цифрових колекціях бібліотек [4].

Важливим є також визнання ЮНЕСКО ролі бібліотекарів як стейкхолдерів OER. Визнання ґрунтується на розуміння, що обов'язковим комунікаційним елементом в дистанційній, змішаній чи онлайн освіті є організаційні структури – бібліотеки, які в змозі утворювати/надавати оптимальний баланс між зусиллями самих викладачів, в т.ч. авторів, і механізмом допомоги з пошуку, створення, упорядкування, збереження, опублікування та поширення OER в Інтернеті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артюхов А. Є. Відкриті освітні ресурси: чи все безкоштовне можна "присвоїти" собі? : відео. *Відкриті знання в університетах України: відкриті освітні ресурси* : цикл вебінарів для спільнот закладів вищої освіти України (Дніпро, 23 листоп. 2023 р.) / Укр. держ. ун-т науки і технологій, Секція унів. б-к Укр. бібл. асоц. Дніпро, 2023. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=l8lNAxtYcl8&t=4458s> (дата звернення: 05.03.2024).
2. Артюхов А. Є. Відкриті освітні ресурси: чи все безкоштовне можна "присвоїти" собі? : презентація. *Відкриті знання в університетах України: відкриті освітні ресурси* : цикл вебінарів для спільнот закладів вищої освіти України (Дніпро, 23 листоп. 2023 р.) / Укр. держ. ун-т науки і технологій, Секція унів. б-к Укр. бібл. асоц. Дніпро, 2023. URL: <https://crust.ust.edu.ua/handle/123456789/17806> (дата звернення: 15.03.2024).
3. Відкриті знання в університетах України: відкриті освітні ресурси : цикл вебінарів для спільнот закладів вищої освіти України. URL: <https://www.youtube.com/playlist?list=PL5JyULThzcTTHZGpyrOJEXYwL2h6CpOAR> (дата звернення: 11.03.2024).

4. Колесникова Т. О. Відкриті освітні ресурси та відкриті підручники в контексті укріплення потенціалу лідерства бібліотек ЗВО в доступності знань. *Вісник Книжкової палати*. 2023. № 7. С. 3–15. DOI: [10.36273/2076-9555.2023.7\(324\).3-15](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.7(324).3-15).
5. Колесникова Т. О. OER: Інформаційна підтримка освіти і науки в кризовий час : відео. *Відкриті знання в університетах України: відкриті освітні ресурси* : цикл вебінарів для спільнот закладів вищої освіти України (Дніпро, 23 листоп. 2023 р.) / Укр. держ. ун-т науки і технологій, Секція унів. б-к Укр. бібл. асоц. Дніпро, 2023. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=l8lNAXtYcl8&list=PL5JyULTHzcTTHZGpyrOJEXYwL2h6CpOAR&index=1&t=1238s> (дата звернення: 25.03.2024).
6. Колесникова Т. О. OER: Інформаційна підтримка освіти і науки в кризовий час : презентація. *Відкриті знання в університетах України: відкриті освітні ресурси* : цикл вебінарів для спільнот закладів вищої освіти України / Укр. держ. ун-т науки і технологій, Секція унів. бібліотек Укр. бібл. асоц. 23 листоп. 2023 р.). YouTube. URL: <https://crust.ust.edu.ua/handle/123456789/17813> (дата звернення: 15.03.2024).
7. Колесникова Т. О., Щербатюк Т. Г. Відкрита освіта і відкриті освітні ресурси: Оформлення цитувань та елементів вихідної інформації у відкритому підручнику як першоджерелі. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=yasy2GeJg50&list=PL5JyULTHzcTTIgWcJh6Um-TIDeTbpG34d&index=4> (дата звернення: 21.03.2024).
8. Колесникова Т. О., Щербатюк Т. Г. Відкрита освіта і відкриті освітні ресурси: підручники. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=RfeKnPEp6aQ> (дата звернення: 22.03.2024).
9. Ліцензії Creative Commons. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%96%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%B7%D1%96%D1%97_Creative_Commons (дата звернення: 20.03.2024).
10. Ліцензії CC – один з механізмів формування екосистеми відкрити освітніх ресурсів в Україні : всеукр. вебінар (07 січ. 2024 р.) / Укр. держ. ун-т науки і технологій, Секція унів. б-к Укр. бібл. асоц. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=EgUHGPVCLIA&t=4256s> (дата звернення: 19.03.2024).

11. Наукова бібліотека УДУНТ: Відкриті освітні ресурси. URL: <https://library.ust.edu.ua/uk/page/OER> (дата звернення: 20.03.2024).
12. Наукова бібліотека УДУНТ: Відкриті освітні ресурси іноземною мовою. URL: https://library.ust.edu.ua/uk/page/OER_foreign_language (дата звернення: 18.03.2024).
13. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 18.03.2024).
14. Рекомендації щодо застосування вільних публічних ліцензій на використання об'єктів авторського права і суміжних прав / Мін-во економіки України. URL: <http://surl.li/acdrh> (дата звернення: 25.03.2024).
15. Репозитарій CRUST: Відкриті освітні ресурси / Укр. держ. ун-т науки і технологій. URL: <https://crust.ust.edu.ua/communities/7c46470b-db9b-42c3-8771-298386ce9fd7> (дата звернення: 14.03.2024).
16. Секція університетських бібліотек ВГО “Українська бібліотечна асоціація”. URL: <https://ula.org.ua/komanda/sektsii/1100-sektsiia-universytetskykh-bibliotek> (дата звернення: 15.03.2024).
17. Троцька В. М. Відкриті освітні ресурси та авторське право : відео. *Відкриті знання в університетах України: Відкриті освітні ресурси Тема 2: «Ліцензії CC - один з механізмів формування екосистеми відкритих освітніх ресурсів (OER) в Україні»* : цикл вебінарів. (Дніпро, 9 січ. 2024 р.) / Укр. держ. ун-т науки і технологій, Секція унів. б-к Укр. бібл. асоц., SPARC Europe & ENOEL. Дніпро, 2024. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=EgUHGPVCLIA&list=PL5JyULTHzcTTHZGpyrOJEXYwL2h6CpOAR&index=2&t=3958s> (дата звернення: 06.03.2024).
18. Троцька В. М. Відкриті освітні ресурси та авторське право : презентація. *Відкриті знання в університетах України: Відкриті освітні ресурси. Тема 2: «Ліцензії CC – один з механізмів формування екосистеми відкритих освітніх ресурсів (OER) в Україні»* : цикл вебінарів (Дніпро, 9 січ. 2024 р.). / Укр. держ. ун-т науки і технологій, Секція унів. б-к Укр. бібл. асоц., SPARC Europe & ENOEL. Дніпро, 2024. URL: <https://crust.ust.edu.ua/handle/123456789/17998> (дата звернення: 25.03.2024).
19. Український державний університет науки і технологій. URL: <https://ust.edu.ua/> (дата звернення: 06.03.2024).
20. Щербатюк Т. Г., Колесникова Т. О. Відкрита освіта і відкриті освітні ресурси: Ефективні стратегії пошуку відкритих освітніх ресурсів. URL:

- <https://www.youtube.com/watch?v=gvxZLki2on8&list=PL5JyULTHzcTTIgWcJh6Um-TIDeTbpG34d&index=6> (дата звернення: 01.03.2024).
- 21.Щербатюк Т. Г., Колесникова Т. О. Відкрита освіта і відкриті освітні ресурси: Ліцензії Creative Commons : відео / Укр. держ. ун-т науки і технологій. URL: https://www.youtube.com/watch?v=kx_Yltz0JQ0&list=PL5JyULTHzcTTIgWcJh6Um-TIDeTbpG34d&index=3 (дата звернення: 11.03.2024).
- 22.Щербатюк Т. Г., Колесникова Т. О. Ліцензії Creative Commons : постер / Укр. держ. ун-т науки і технологій. URL: <https://crust.ust.edu.ua/items/4b6f08f3-f978-41cf-bc4c-53cf50173449> (дата звернення: 07.03.2024).
- 23.A Guide to Making Open Textbooks with Students / ed. Elizabeth Mays. The Rebus Community for Open Textbook Creation, 2017. URL: <https://ecampusontario.pressbooks.pub/makingopentextbookswithstudents/> (Last accessed: 02.03.2024).
- 24.Armellini A., Teixeira Antunes V., Howe R. Student perspectives on learning experiences in a higher education active blended learning context. *TechTrends*. 2021. Vol. 65. P. 433–443 URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11528-021-00593-w> (Last accessed: 01.03.2024).
- 25.CC: Data. URL: <https://wiki.creativecommons.org/wiki/data> (Last accessed: 03.03.2024).
- 26.Cox G., Masuku B. Student Co-Creation of Open Textbooks: Reflections on Power Dynamics and Building a Sense of Belonging in Higher Education. *The Open/Technology in Education Society and Scholarship Association Journal*. 2023. Vol. 3, No. 2. P. 1–15. URL: <https://doi.org/10.18357/otessaj.2023.3.2.54> (Last accessed: 22.03.2024).
- 27.Creative Commons: About CC Licenses. URL: <https://creativecommons.org/share-your-work/ccllicenses/> (Last accessed: 21.03.2024).
- 28.Creative Commons: CC Certificate Program. URL: <https://certificates.creativecommons.org/> (Last accessed: 21.03.2024).
- 29.Creative Commons: License Chooser. URL: <https://chooser-beta.creativecommons.org/> (Last accessed: 21.03.2024).
- 30.Creative Commons: What We Do. URL: <https://creativecommons.org/about/> (Last accessed: 20.03.2024).
- 31.Creative Commons Ukraine. URL: <https://www.creativecommons.org.ua/about-creative-commons> (Last accessed: 21.03.2024).

32. Creative Commons. Ukrainian Translation of : CC 4.0. URL: <https://creativecommons.org/2015/06/24/ukrainian-translation-of-cc-4-0/> (Last accessed: 21.03.2024).
33. European Network of Open Education Librarians. An ENOEL Toolkit: Open Education Benefits. Version 2. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5906818> (Last accessed: 22.03.2024).
34. Open Educational Resources (OER). URL: <https://learnworkecosystemlibrary.com/topics/open-educational-resources-oer/> (Last accessed: 22.03.2024).
35. SPARC Europe & European Network of Open Education Librarians (ENOEL). URL: <https://sparceurope.org/> (Last accessed: 22.03.2024).
36. UNESCO. Guidelines for open educational resources (OER) in higher education. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000213605> (Last accessed: 12.03.2024).
37. UNESCO: Recommendation on Open Educational Resources (OER). URL: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-open-educational-resources-oer> (Last accessed: 12.03.2024).
38. Wiley D. Improving learning. URL: <https://opencontent.org/definition> (Last accessed: 13.03.2024).
39. Wiley D. The Access Compromise and the 5th R. URL: <https://opencontent.org/blog/archives/3221> (Last accessed: 15.03.2024).

Навчально-консультативне видання

Колесникова Тетяна Олександрівна

**ЛІЦЕНЗІЇ CREATIVE COMMONS (CC)
І ВІДКРИТІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ (OER): ЗАПИТАННЯ ТА ВІДПОВІДІ**

Порадник для науково-педагогічних і наукових працівників,
бібліотекарів, фахівців з ІТ та інтелектуальної власності, студентів

Електронне видання

Видавець: Український державний університет науки і технологій
вул. Лазаряна, 2, ауд. 2216, ауд. 263 (наукова бібліотека)
м. Дніпро, 49010.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 7709 від 14.12.2022

